

Uusimmat kasvi-ihmeet

ANNI KIVINIEMI

Vanhan Savonradan pohjalla Kouvolassa

A. Kiviniemi 7.7.2020

Kouvolan (ES) Kuusaanlammen entisen nippunosturin alue on tuottanut mukavia kasvituttavuuksia ja joitain isojakin yllätyksiä. Retkikohteena se on jatkossakin hyvin mielenkiintoinen, sillä koskaan ei tiedä mitä seuraavaksi tulee vastaan.

Savonradan vaiheita

Selvitellessäni, miten ihmeessä joltakin unohdetulta rata-pätkältä voi jatkuvasti löytyä

hyvinkin kaukaa saapuneita kasviharvinaisuuksia, tulin käyneeksi läpi melkoisen pitkän pätkän Savonradan historiaa. Tieto ei sinänsä ratkaise kaikkia ratavarren kasviarvoituksia mutta antaa jonkinlaisen työkalun eri lajien mahdollisten saapumisaikojen arviointiin kasvien löytöpaikkojen mukaan.

Vanha, vuonna 1889 valmistunut Savonrata rakennettiin aikanaan Kouvolan Kuusaan-

lammen itärannalle osin pengerrysten varaan. Savonradan 1960-luvun alkupuolella tehty oikaisu siirsi nykyisen radan linjan hivenen idemmäksi. Tämän jälkeen vanhaa rataosuutta on vuoroin purettu ja rakennettu uudelleen erilaisia tarkoituksia varten. Aina-kin vielä 1990-luvun alkupuolella rata ulottui sen puolivälissä sijainneen puutavaran nippunosturin kohdalta vielä reilun puolen kilometrin verran

▲ Hietakurjenherne löytyi ratapohjalta heinäkuussa 2020. Kiireisempi ohikulkija olisi hyvinkin voinut tulkita pienikokoiset ja olemukseltaan hentoiset kasvit virvilöiksi tai huonokasvuiksi hiirenvirnoiksi ja tarkemmin miettien näin ehkä on päässyt omalla kohdallanikin aikaisemmin käymään.

pohjoiseen. Aikanaan nosturialueella on ollut jopa jonkinlainen pienimuotoinen ratapihan tapainen (Ruonala 2009, vaunut.org/kuva/55986). Kymijokea pitkin Kuusaanlammelle uitet-

tua puutavaraa rahdattiin junnilla Myllykosken ja Inkeröisten tehtaille sekä Kotkaan Hallan sahalle. Puun uiton loputtua Kuusaanlammella radan huonokuntoisin loppuosa purettiin, mahdollisesti vuonna 1995.

2000-luvun taitteessa rataa korjattiin entistä järeämmäksi Kuusankoskelle suunnitellun putkipinnoitetehtaan tarpeita varten, tällä kertaa päätepiesteenä kuitenkin entisen nippunosturin alue. Putkitdashankkeen kariuduttua vuoden 2003 aikoihin rataa ja Kuusaanlammen pohjukkaan tehtyä varastokenttää alettiin käyttää tuontipuutavaran varastointiin. Samainen kenttäalue toimii edelleenkin puutavaran ja hakkeen terminaali-alueena, mutta kuljetukset hoidetaan nykyisin rekkakyydein. Vuoden 2014 aikana ilmeisen tarpeettomaksi katsottu rataosuus pistoraiteineen tuli puretuksi Tanntarin liittymään asti.

► Nippunosturin rata-alue ja uusi Savonrata 1987.

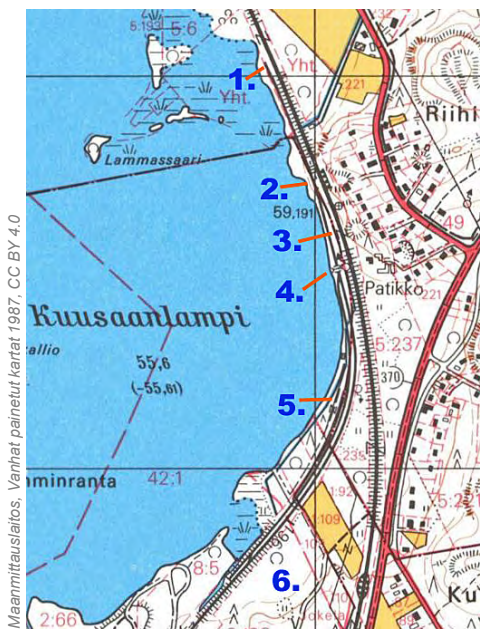
Kohteiden nykytilanne:

1. Pistoraiteen hiekkapohjainen loppupää, kelta- ja jänönapijaa, runsaasti ketomaruunaa, myöhemmin myös nurmivihvilää
2. Kosteapohjainen alue, runsaasti erilaisia vihvilöitä
3. Hiekka- ja sorapohjainen alue, hietakurjenherne, saahirvenputki
4. Nippunosturin hiekka- ja sepeli-pohjainen alue, imeläkurjenherne, runsaasti mäkikuismaa, ketomaruunaa, jänönapijaa
5. Rantapenger, tien laidat runsas-kasvisia, purettu ratapohja sepelillä, pääosin kasvoton
6. UPM puutermiinalialue, osin asfaltoitu, laidoilla monipuolinen tulokaskasvilajisto

Radan käyttöhistoriaan jää kuitenkin useita aukkopaikkoja, ja edellä esitetty on omaa tulkintaani erinäisistä verkkolähteistä keräämistäni tiedonmuruksesta. Jos jollakulla on jotakin korjattavaa tai uutta tietoa tämän rataosuuden käyttöhistoriasta, otan kaiken mahdollisen tiedon ilolla vastaan. Tarkoitukseni on tutkia näitä ratavarsien kasvipaikkoja ensi kesänä vielä entistäkin tarkemmin.

Sahahirvenputki

Kiertelin 7.7.2020 Kouvolassa tuttuja tulokaskasvipaikkoja, pääkohteena Kuusaanlammen nippunosturin alue ja siellä tuttu imeläkurjenherneen (*Astragalus glycyphyllos*) kasvipaikka. Ajoitus osuikin oikeaan, sillä imeläkurjenherneen kukinta oli parhaimmillaan. Vuosittaiset valokuvat otettuani jatkoin vanhaa ratalinjaa pohjoiseen tähytellen pari kesää aiemmin vesotun pensaikon laitoja mahdollisten uu-

7.7.2020 A. Kiviniemi

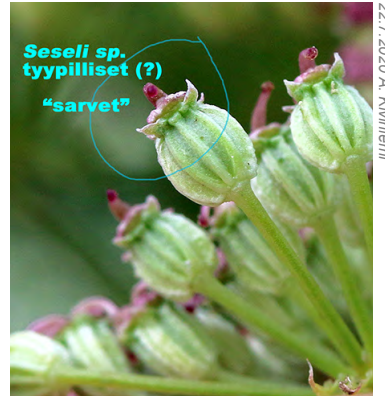
sien kasvilöytöjen varalta. Ko-
mea, valkokukkainen putki-
kasvi erottui pensaikon kes-
keltä jo kaukaa (6754556:3484054).
Ensiarvaukseni oli isopukin-
juuri (*Pimpinella major*). Si-
tä olen aikaisemmin tavannut
Kotkan Hallan saaren puuva-
rastokentillä, joten sen löyty-
minen myös Kouvolasta oli-
si saattanut olla mahdollista.
Ovathan monet tämän ratavar-
renkin kasvit tavalla tai toisel-

la paikalle saapuneita puuta-
varatulokkaita. Kasvin kukin-
ta oli vasta aluillaan, joten en
ottanut siitä näytettä vielä täl-
lä kertaa.

Kotona kasvukuvia selates-
sa tulikin mutkia matkaan: jo
lähes varmana pitämäni iso-
pukinjuurimääritys ei mennyt-
kään ihan kohdalleen. Vaika
lehtien osalta yhtäläisyyttä
jonkin verran olikin, kukin-
tojen pikkusarjat suojuksineen

◀ Läheltä katsoen oudon putken
lehdet näyttivät sopivan lähinnä
isopukinjuurelle, kuten myös sär-
mikkäät varret ja kukkanuppujen
hento punertava väri.

▼ Valokuvassa näkyvät "sarvet"
ovat kukan verholehtiä. Ne ovat
putkilla usein mitättömän pieniä,
mutta osalla hirvenputkista (joiden-
kin mielestä oma sukunsa *Libanotis*)
kunnolla näkyviä ainakin
hedelmävaiheessa.

22.7.2020 A. Kiviniemi

eivät millään tavoin istuneet
kuvaan. Kasvikirjoja ja verk-
koa selatessa näytti siltä, ettei
tällaista putkea ole olemassa-
kaan.

Kolmisen viikkoa myöhem-
min (31.7.2020) arvelin ajan-
kohdan juuri nyt sopivaksi
"outoputken" näytteen hake-
mista ajatellen. Kasvi oli edel-
leen täydessä kukassa, mutta
muutamissa kukinnoissa oli jo
sentään hedelmien kehittymin-
en aluillaan. Isokokoisien kas-
vinäytteen prässäin asettelu oli
ihan oma lukunsa. Näytteenot-
topäivän kuvia suurennellessa
huomasin outoputken hedel-
mistä erottuvat erikoiset ku-
kan verholehtien muodosta-
mat "sarvet", jollaisia ei Suu-
ressa Pohjolan kasviossa (Moss-
berg & Stenberg 2012) näkynyt juu-
ri muiden putkien hedelmis-

sä kuin hirvenputkella (*Seseli libanotis*). Kasvin muut tunto-merkit eivät kuitenkaan istuneet ihan suoraan hirvenputkeen. Tätä johtolankaa seuraten selasin netistä läpi kaiken maailman ”*Seseleitä*”; jotain yhtäläisyyksiäkin löytyi, muttei mitään täysin vastaavaa. Outoputki jäi tässä vaiheessa edelleen outoputkeksi.

Kevättalvella sain vihdoin lähetettyä kasvinäytenippuni kasvimuseolle Helsinkiin, outoputkinäyte oli tässä tietenkin heti ensimmäiseksi mukana. Syksyllä sitten selvisi, ettei outoputki ollut Kasvimuseon tutkijoillekaan ihan helppo pala. Arto Kurtto onnistui kuitenkin lopulta löytämään kasville nimen: *Seseli krylovii*, joka

sai myöhemmin suomalaiseksi nimekseen saahirvenputki voimakkaasti sahalaitaisten lehdyköidensä mukaan. Itselle tässä oli kaikkein mukavinta, että olin ollut kaiken maailman ”*Seseleiden*” kanssa ihan oikeilla jäljillä.

Shumilovskikh ym. (2021) luonnehtivat saahirvenputken luontaislevinneisyyden näin: *Libanotis krylovii* (*Seseli krylovii*) is a subboreal-montane endemic of the Urals distributed from the Southern to the Northern Urals. Kasvista löytyy runsaasti kuvia osoitteesta plantarium.ru/page/view/item/35460/part/0.html

Hietakurjenherne

Hietakurjenherneen (*Astragalus arenarius*) kasvupaikka löytyi sattumalta 7.7.2020. Kurjenherneet ovat levittäytyneet noin neljän neliömetrin alalle, mikä viittaisi kasvien olleen paikalla (6754612:3484030) jo pidemmänkin aikaa. Kasvupaikan sijainnin mukaan näiden olisi pitänyt joka tapauksessa saapua ennen vuotta 1995, jolloin raiteet purettiin. Mahdollista tietysti on, että hietakurjenherne on saapunut jo huomattavasti aikaisemmin ja viettänyt osan ajasta siemenpankissa ja nyt, paikalla tapahtuneen maastopalon seurauksena, lähtenyt jälleen kasvuun.

Ainakin tänä vuonna hietakurjenherneet kukkivat läpi koko kesän ja kasvusto pysyi hyvinvoivana myös pahim-

7.7.2020 A. Kiviniemi

◀ Kuusaanlammen outo, komea putki erottui jo kauas pensaikon keskeltä. Helsingin kasvimuseolta saatiin kasville nimi *Seseli krylovii*.

pien helteiden yli. Mutta syyskuun lopulla näytti siltä, että rusakko, kauris tai muu eläin olisi käynyt syömässä kasvien latvat ja ehkä myös osan siemenpaloista.

Hietakurjenherne on tavattu Suomessa aikaisemmin lähinnä painolastitulokkaana, ja valtaosa havainnoista painottuu 1880-luvun tietämiin. Tuoreinkin varmistettu tieto on 1940-luvulta. Siksi onkin täysi arvoitus, miten hietakurjenherne on päätenyt kasvamaan sisämaahan, jokusia vuosia sitten palaneelle hiekkaiselle puretun ratalinjan reunustalle.

Nurmivihvilä

Edelliskesän löytöjen innoittamana päätin 22.7.2021 käydä katsomassa tarkemmin vanhaa ratapohjaa aina vanhan pistoraiteen päätöspaikkaan asti. Aikaisemmin olin olettanut, ettei radan pohjoispäässä kasva mitään erityistä, mitä nyt jokunen satunnainen palsternakka (*Pastinaca sativa*). Hämmennys olikin suuri, kun kohta huomasin seisovani keskellä mitä tiheintä nurmivihviläkasvustoa (675488:348393). Hiek-

◀ ▼ Maailman suurimman kasvisuon kurjenherneiden (noin 3 000 lajia) luontainen levinneisyys ulottuu Suomeen vain heikosti. Hietakurjenherne ei kuulu maamme luontaiskasvistoon, mutta imeläkurjenherneen (alimpana) sanotaan siihen lukeutuvan parissa paikassa etelässä.

▼ Kuusaanlammen nippunosturin alueelta ennestään tuttu imeläkurjenherne kukki parhaimmillaan heinäkuun alussa.

kaisella ratapohjalla nurmivihvilää (*Juncus tenuis*) riitti alkuun tiuhan noin 2,5 × 15 metrin mittaisen pätjän lisäksi harvempaan kasvun noin 150 metrin matkalle. Ihmetystä aiheutti myös runsas ketomaru (*Artemisia campestris*), samoin kelta-apila (*Trifolium aureum*) ja jänönapila (*T. arvense*). – Eiväthän nämä kaikki ole ainakaan ihan äskettäin tähän tulleet, joka tapauksessa vähintäänkin ennen vuotta 1995. On kuitenkin mahdollista, että ne ovat tulleet jo huomattavasti aikaisemminkin.

Nurmivihvilä on Suomessa harvinainen, enimmäkseen liikenteen, työkonien ja tuontipuutavaran mukana leviävä tulokas. Nurmivihvilälle tyyppisimpiä kasvupaikkoja ovat erilaiset varastokentät, lastauspaikat sekä rataympäristöt.

Vaikka nurmivihvilä tavattiin Suomesta ensimmäisen kerran jo 1950-luvulla, suurin osa havainnoista on tehty vasta vuoden 2012 jälkeen. Kysymys ei niinkään ole siitä, että nurmivihvilä olisi nyt yhtäkkiä alkanut levitä maahan, vaan enemmänkin siitä, että laji on huonosti tunnettu ja jää usein tarkkasilmäiseltäkin kasvistajalta huomaamatta. Todennäköisesti nurmivihvilällä onkin Suomessa paljon enemmän kasvupaikkoja kuin tähän mennessä on havaittu. Itärajan takana Leningradin alueella ja Venäjän Karjalassa laji on levinnyt voimakkaasti viime vuosikymmenien aikana (Uotila & Ahti 2009), mutta vanhin löytö on jo vuodelta 1927 ja on mahdollista, että ainakin osa nykyisistä kasvupaikoista olisi melko vanhaakin perua.

Mossberg, B. & Stenberg, L. 2012: *Suuri Pohjoilan Kasvio*, 3. tarkistettu painos. 920 s. Tammi. Helsinki.

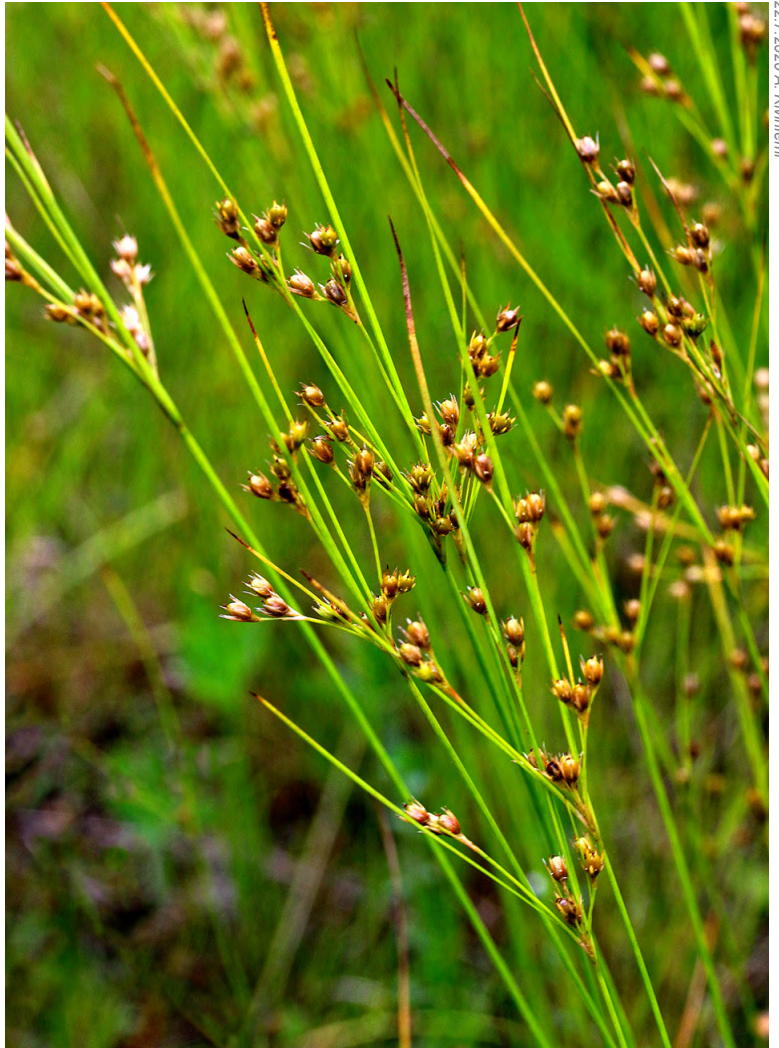
Ruonala, P. 2009: Kuva 58986. Kuusaanlammen nippunosturi. Resiina. vaunut.org/kuva/55986
Shumilovskikh, L., Sannikov, P., Efmik, E., Shestakov, I. & Mingalev, V.V. 2021: Long-term ecology and conservation of the Kungur forest-steppe (pre-Urals, Russia): case study Spasskaya Gora. *Biodiversity and Conservation* 30: 4061–4087. doi.10.1007/s10531-021-02292-7

▼ **Taajemman nurmivihviläkasvuston voi erottaa maisemasta jo pelkästään oranssiin taittuvan vihreän värin perusteella. Muita väriltään samankaltaisia matalakasvuisempia vihvilöitä ei kasvistostamme juurikaan löydy (eikä myöskään saroja tai heiniä).**

Uotila, P. & Ahti, T. 2009: Additions to the vascular flora of the Berezovye Islands (Koiviston saaret), Karelian Isthmus, Russia. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 85: 33–44.

Seseli krylovii as a new alien in Finland
Seseli krylovii is reported from a former railway track in Kouvola town, southeastern Finland (South Savo). The railway tracks were demolished in several phases, the latest parts in 2014. Especially after 2003, the area has been used for storing imported Russian timber. The exact origin and age of the species in Kouvola is unknown. The area is known for its several rare aliens, two of which, *Astragalus arenarius* and *Juncus tenuis* are also discussed in this paper.

Anni Kiviniemi, Virtakivi 3, 45910 Voikkaa.
annikiv@hotmail.com

22.7.2020 A. Kiviniemi